

Ա. Ղ. ՕԹՔԸ

ԵՒ ԱՆՈՐ ԱՋԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՍԵՐ ԱՊՐԱՍ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Աղօթքը կրօնական կեանքի անբաժան մէկ մասն է: Ամէն ազգ ու կրօնք ունեցած է իր աղօթքն ու աղօթելու ձևերը:

Հրեայ բարեպաշտ մարդիկ հին ատեն սովոր էին օրը երեք անգամ աղօթել օրողեալ ժամերուն մէջ, ըստ արեւելեան ժողովուրդներու հին ժամացոյցի, առտուն ժամը 3-ին, կեսօր ժամը 6-ին, և իրիկունը ժամը 9-ին: Ինչպէս կ'ըսէ սաղմոսերգուն, «Իրիկունը, առտուն ու կեսօր պիտի բողոքեմ ու պիտի հառաչեմ, և անկա պիտի լսէ իմ ձայնս» (Սաղ. Ծն. 17): «Եւ երբ Դանիէլ իմացաւ թէ հրովարտակը ստորագրուեցաւ, իր տունը գնաց և իր սենեակին մէջ, որուն պատուհանները գէպի երուսաղէմ բացուած էին, օրը երեք անգամ ծուկի վրայ գալով աղօթք կ'ընէր, և իր Աստուծոյն գոհութիւն կը մատուցանէր, իր առաջնուն սովորութեան պէս» (Դան. 2. 10):

Մահմետականներ սովորութիւն ունին աղօթելու օրը ինը անգամ, և կ'աղօթեն Մէքքէի կողմը դարձած: Աղօթքէն առաջ կը լուացուին սովորաբար, և աղօթքի պահուն կ'արտասանեն ընդհանրապէս իրենց նախապէս գոց ըրած կարգ մը բառերը:

Մենք հայերս հին ատեն, նամանաւանդ վանքերու մէջ, օրը եօթը անգամ հասարակաց աղօթքի պաշտամունքներ կ'ունենայինք, Ի մէջ զիւերի, Առաւօտեան, Արեւագալի, Ծաշու, Երեկոյեան, Խաղաղական և Հանգստեան անուններու ներքեւ: Յետոյ այս եօթը պաշտամունքները քաղաքներու մէջ երկուքի վերածուելով, առտուն և իրիկուն, եկեղեցիներ ժողովուրդը հասարակաց աղօթքի կը հրաւիրէին կոչնակներու ձայնով: Երբեմն հանգստեան պաշտամունքը տուններու մէջ ալ կը կատարուէր իրիկունները անկողին երթալէ առաջ: Իսկ Մեծ Պահոց չըջանին, Ծաշու ժամերգութիւններ ևս տեղի կ'ունենային եկեղեցի-

ներուն մէջ տեղ տեղ: Այժմ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ հասարակաց աղօթքի պաշտամունքը ընդհանրապէս կիրակի առտունները միայն կը կատարուի պատարագի հետ կցուած, բացառելով տօնի և մասնաւոր օրերու պաշտամունքները:

Հրեաներ կ'աղօթէին հին ատեն երբեմն օտքի վրայ բազկատարած, երբեմն ծնկալոյք, երբեմն մինչև գետին ծռելով (երկրպագեցելով), և երբեմն ալ գլխիկոր (Գ. Թադ. Ը. 22, Ծննդ. Ի. 26, Ղուկ. Ի. 41, Մատթ. Ի. 39): Եւ աղօթքի հետ միաժամանակ կը խնկարկէին, ծոմ կը պահէին, մօխիւրի վրայ կը նստէին, կուրծքերնին կը ծեծէին և Սուրբ Գրքէն ընթերցումներ կը կատարէին: Աղօթքի պաշտամունքը կը կատարուէր երբեմն գրուած աղօթքները արտասանելով, երբեմն սրտաբուխ արտայայտութեամբ, երբեմն խոկալով, և երբեմն ալ ժամերով Աստուծոյ առջև լուռ կենալով: Հրեաներ իրենց ծէսերն ու արարողութիւնները և պաշտամունքները առանց աղօթքի չէին կատարեր: Աղօթքը անհրաժեշտ էր հոգևոր ամէն պաշտամունքին համար:

Աղօթքը Ս. Գրոց մէջ կը յիշուի առաջին անգամ՝ երբոր Մէթը որդի մը ունեցաւ, և անունը Ենոփս դրաւ: Ըստ Ս. Գրոց, «Այն ատեն սկսուեցաւ Տէրոջը անունը կանչել» (Ծննդ. Գ. 26): Աղօթքին հոգևոր կեանքի համար ընդհանուր պէտք մը ըլլալը կը յիշուի Սաղմոսի մէջ, ուր Դաւիթ կ'ըսէ, «Ո՛վ աղօթքը լսող, քեզի պիտի դայ ամէն մարմին» (Սաղ. Կն. 2): Իսկ Եսայի մարգարէ կը չէտէ այս պէտքը ըսելով, «Իմ տունս բոլոր ազգերուն համար աղօթքի տուն պիտի կոչուի» (Ես. ԾՁ. 7):

Դաւիթ իր Սաղմոսներուն մէջ կ'ըսէ, «Ո՛վ Տէր, իմ աղօթքս քու առջևդ թող ելլէ» (Սաղ. ԶԸ. 2): Ամէն աղօթք Աստուծոյ առջև չելլեր: Այն աղօթքները միայն կ'ելլեն որոնք սրտաբուխ են: Կոռնոլիոսի աղօթքը սրտաբուխ էր, և Աստուծոյ առջև կրցաւ ելլել (Գործ. Ժ. 4): Սուրբերուն աղօթքը Աստուծոյ առջև շատ թանկագին է, և խնկամաններով լեցուն խունկի ծուխի պէս իր առջեւ կը բարձրանայ (Յայն. Ե. 8, Ը. 3): Աղօթք մը Աստուծոյ առջև չելլեր, երբոր անհնազանդութիւն կայ, անտարբերութիւն կայ, և անիրաւութիւն կայ աղօթողի սրտին մէջ (Սաղ. ԿԶ. 18): Երբեմն ալ

աղօթք մը չի լսուիր Աստուծոյ կամքին հետ չի համաձայնելուն համար:

Ազգեցիկ աղօթքին պայմաններն են, զգլուսմ (Բ. Մնաց. է. 14), ճշմարտութիւն (Յովն. Գ. 24), արդարութիւն (Յակ. Ե. 16), հնազանդութիւն (Ա. Յովն. Գ. 22), և հաւատք: Թակոբոս առաքեալ կ'ըսէ, «Հաւատքով եղած աղօթքը կը բժշկէ հիւանդը» (Յակ. Ե. 15):

Ս. Գրոցմէջ պատասխանուած աղօթքներն են, Մովսէսի աղօթքը (Ելից ԺԵ. 24-25), Աննայի աղօթքը (Ա. Թագ. Ա. 27), Սողոմոնի աղօթքը (Գ. Թագ. Թ. 3), Եղիայի աղօթքը (Գ. Թագ. ԺԼ. 37-38), Եղեկիայի աղօթքը (Գ. Թագ. ԺԺ. 19-20), Զաքարիայի աղօթքը (Ղուկ. Ա. 13), առաջին եկեղեցւոյ աղօթքը (Գործք. Գ. 31) և այլն:

Մենք հայերս աղօթելու ատեն արեւելք կը դառնանք: Նախաքրիստոնէական ժամանակներէ սկսեալ մեր նախահայրերուն համար նուիրական սովորութիւն մը եղած է այսպէս ընել: Հաւանաբար ասիկա արգիւնքն է հին օրերու մէջ մեր նախահայրք արեւապաշտութեան: Մահմետականներ աղօթելու ատեն Մէքքէի կողմը (հարաւ) կը դառնան, անոր համար որ Մէքքէն իրենց սուրբ քաղաքն է, և իրենց կրօնքին կեդրոնը և մարգարէին ծննդավայրը: Իսկ չըրեաներ հին ատեն Երուսաղէմի դառնալով կ'աղօթէին (Գալ. Զ. 10):

Երուսաղէմի Տաճարը շինուելէ առաջ հրեաներուն համար հասարակաց աղօթքի վայր մըն էր նախ վկայութեան խորանը, յետոյ Տաճարը և ապա սինագոգը: Այս երեքին մէջ սակայն Տաճարն էր Աստուծոյ փառաց ու ներկայութեան վայրը: Հրեայի մը համար հետեւաբար աւելի նախընտրելի էր Տաճարին մէջ աղօթել, եթէ Երուսաղէմի մէջ կը գտնուէր, իսկ եթէ դուրսն էր, գէթ պէտք էր Երուսաղէմ դառնալով աղօթէր, աչքերը Տաճարին վրայ յառած:

Երբոր Տաճարը շինուեցաւ, և Աստուծոյ Տապանակ Ուխտին Տաճար կը բերէին իրեն համար պատրաստուած յատուկ տեղը դնելու, Սողոմոն այս առթիւ աղօթք մը մատուց բազկատարած (Գ. Թագ. Ը. 22), և իր աղօթքին մէջ ըսաւ. «Եթէ ասոնք (հըրեայք) այս քու ընտրած քաղաքիդ, և քու անուանդ համար այս իմ շինած տաճար կողմը նայելով Տերոյդ աղօթք ընեն, երկինքէն ա-

նոնց աղօթքը և խնդրուածքը լսես, և անոնց իրաւունք ընես» (Գ. Թագ. Ը. 44-45):

Սողոմոնի աղօթքին այս խօսքերուն կռթնած, հրեաներ Երուսաղէմի կողմը կը դառնային աղօթելու ատեն՝ իրենց աչքերը Տաճարին վրայ յառած: Տարիներու ընթացքին ասիկա իրենց համար աւանդական ու նուիրական սովորութիւն մը եղաւ: Կը հաւատային թէ աղօթք մը Աստուծոյ կողմէ լսելի կը դառնար այն ատեն միայն երբ աղօթողը, եթէ Երուսաղէմ է, Տաճարին մէջ մատուցանէր զայն, իսկ եթէ ուրիշ վայրերու մէջ է, Երուսաղէմ դառնալով աղօթէր, ի մտի ունենալով Տաճարին մէջ Աստուծոյ ներկայութիւնը: Սամարացիներ, որոնք լման հրեայ չէին՝ կը պնդէին սակայն թէ աղօթելու համար լաւագոյն վայրը Գաւրաղին լեռն է (Յովն. Գ. 20): Քանզի Գաւրաղին լեռը իրենց համար նուիրական տեղ մըն էր, և սրբավայր կը նկատուէր:

Իսկ Յիսուսի տեսակէտով, աղօթքը լսելի ընելու համար պայման չէր, այս և կամ այն կողմը դառնալ, այս և կամ այն վայրի մէջ մատուցանել զայն, այլ կարեւորը հոգիով և ճշմարտութեամբ աղօթելն էր: Ահա՛ իր իսկ բառերը՝ զորս արտասանեց Սամարացի կնոջ հետ խօսակցութեան պահուն:

«Կին դո՛ւ, հաւատա՛ ինծի որ ժամանակ պիտի դայ, երբ ո՛չ այս լեռան վրայ, և ո՛չ Երուսաղէմի մէջ երկրպագութիւն պիտի ընէք ձօրը: Դուք անոր երկրպագութիւն կ'ընէք զոր չէք ճանչնար, մենք անոր երկրպագութիւն կ'ընենք զոր կը ճանչնանք, վասնզի փրկութիւնը հրեաներէն է: Բայց ժամանակ պիտի դայ, և արդէն եկած ալ է, երբ ճշմարիտ երկրպագութիւն ընողները երկրպագութիւն պիտի ընեն ձօրը՝ հոգիով և ճշմարտութեամբ, վասնզի Հայրն ալ այսպիսի երկրպագութիւն ընողներ կ'ուզէ: Աստուած հոգի է, և անոր երկրպագութիւն ընողներն ալ պէտք է հոգիով և ճշմարտութեամբ երկրպագութիւն ընեն» (Յովն. Գ. 21-24):

Յիսուս իր այս արտայայտութեամբ աղօթքի մասին ժողովուրդին մէջ տիրող ըմբռնումներն ու տեսակէտները հիմնովին յեղաշրջեց, և նոր իմաստ մը տուաւ անոնց: Յիսուսի ըրած այս արտայայտութիւնը կրօնից պատմութեան մէջ նոր էջ

մը բացաւ, և բարեփոխեց բարեպաշտ մարդոց աղօթքի մասին նախապէս ունեցած գաղափարները, և որով նոր հայեցակէտ մը տուաւ աշխարհի: Այժմ շատ ի գէպ է հարցնել թէ ի՞նչ է աղօթքը քրիստոնէական տեսակէտէ:

Բ.

Ա. Ի՞նչ է Աղօթքը

1. Աղօթքին ներքին իմաստը ըմբռնելու համար կ'արժէ նախ հարցնել թէ ի՞նչ բաներ աղօթք չեն:

(ա) Բան մը գոց ընել և թուժակօրէն արտասանել աղօթք չէ, այլ ձեւակերպութիւն մը պարզապէս: Զեւակերպութիւն կ'անուանենք այս տեսակ աղօթքը, ո՛չ որովհետեւ գոց կ'արտասանուի, ա՛յլ անոր համար որ կ'արտասանուի թուժակօրէն և մեքենաբար: Նոյնը կրնայ ըսուիլ ոչ գրաւոր աղօթքներուն համար, եթէ սրտաբուխ չեն, և հոգիով ու ճշմարտութեամբ չեն արտասանուիր: Նոյնիսկ Տէրունական աղօթքը, կը դադրի աղօթք ըլլալէ, եթէ արտասանուի մեքենաբար և եսականօրէն: Աղօթքի մը գոց արտասանուիլը և կամ աղօթագրքէ մը կարդացուիլը պախարակելի չէ, այլ պախարակելի եղող բանը առանց հոգիի թուժակօրէն արտասանուիլն է:

(բ) Նոյնպէս հրապարակի վրայ, ճամբաներուն անկիւնները, մարդոց բարեպաշտ երեւնալու համար աղօթողի մը ձևեր առնել, աղօթել չէ, այլ ցուցամոլութիւն է սոսկ: Յիսուս կ'ըսէ. «Երբ աղօթք կ'ընես, կեղծաւորներու նման չըլլաս, որոնք կը սիրեն ժողովարաններու մէջ ու հրապարակներու անկիւնները կայնելով աղօթք ընել, որպէսզի մարդոց երեւան, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի անոնք իրենց վարձքը առած կ'ըլլան: Իսկ դուն երբ աղօթք կ'ընես, մտի՛ր քու ներքին սենեակդ, և դուռը գոցէ և աղօթք ըրէ, քու հօրդ որ գաղտուկ տեղ կը գտնուի, և քու հայրդ որ գաղտուկ կը տեսնէ քեզի, յայտնապէս հատուցում պիտի ընէ» (Մատթ. 2. 5-6):

(գ) Մէկու մը իր ըրած բարեպաշտական արարքները Աստուծոյ առջև պատմելը աղօթք չէ, այլ ինքնագովութիւն է միայն: «Երկու մարդիկ Տաճարը աղօթելու ելան,

մէկը փարիսեցի և միւսը մաքսաւոր, փարիսեցին կայներ էր և առանձինն այսպէս աղօթք կ'ընէր, Ո՛վ Աստուած, շնորհակալ եմ քեզմէ, որ ուրիշ մարդոց պէս չեմ, յափշտակող, անիրաւ, շնացող, և կամ այս մաքսաւորին պէս: Հապա շաքաթը երկու անգամ ծոմ կը պահեմ, ու բոլոր ստացուածքիս տասանորդը կուտամ: Իսկ մաքսաւորը հեռուն կայներ էր և չէր ուղեր աչքն ալ երկինք վերցնել, հապա իր կուրծքը ծեծելով կ'ըսէր, Աստուած ողորմէ ինձի մեղաւորիս»: Յիսուս երբոր ասիկա պատմեց իբր եղբակացու թիւն ըսաւ, «Ձեզի կ'ըսեմ ասիկա (մաքսաւորը) այն միւսէն աւելի արդարացած իր տունը իջաւ» (Ղուկ. 10-14): Ուրեմն փարիսեցիին աղօթքը բոլորովին ապարդիւն մնաց, և ձախողութեան մատնուեցաւ:

(դ) Դարձեալ, առանց հոգիի, մտքէն շինուած բառերը իրարու ետեւէն շարել, և Աստուծոյ առջև խօսք շառցնել աղօթք չէ, այլ շաղակրատութիւն, և կամ Եսախոսութիւն: Յիսուս կ'ըսէ, «Վայ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ և փարիսեցիներ որ որքեւայրիներուն տունները կ'լւարացնէք, և մարդոց երեւնալու համար աղօթքը կ'երկընցնէք, անոր համար տեւիլ դատապարտութիւն պիտի ընդունիք» (Մատթ. 23. 14) Ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ, «Ու երբ աղօթք կ'ընէք, հեթանոսներու նման շատախօս մի ըլլաք, վասնզի կը կարծեն թէ իրենց շատ խօսելուն համար պիտի լսուին» (Մատթ. 2. 7):

Իսկ Ժողովողի գրքին հեղինակը կ'ըսէ, «Բերնովդ մի աճապարեք, և քու սիրտդ Աստուծոյ առջև խօսք հանելու չարտորայ, քանզի Աստուած երկինքն է, ու դուն երկրի վրայ ես, անոր համար քու խօսքերդ քիչ թող ըլլան» (Ժողով. 5. 2):

Ա. Գրոց մէջ կարճ աղօթքի նմոյշներ են, եղիայի աղօթքը Կարմեղոս լերան վրայ (Դ. Թագ. ԺԲ. 36-37), Եզեկիայի աղօթքը իր հիւանդութեան պահուն (Ես. 1Բ. 2-3), մաքսաւորին աղօթքը Տաճարին մէջ (Ղուկ. ԺԲ. 13), Յիսուսի աղօթքը խաչին վրայ (Ղուկ. ԻԳ. 34), Ստեփանոսի աղօթքը քարկոծման պահուն (Գործք. Է. 59) և այլն:

Ըստ Ժան Պընեանի, «Աղօթքի մէջ աւելի լու է ունենալ սիրտ մը առանց խօսքերու, քան թէ խօսքեր առանց սրտի»: Բայց միւս կողմէն պէտք չէ մոռնանք թէ,

ինչպէս Փարքըրը կը շեշտէ, «Արտանց մատուցուած աղօթքը երկար չէ: Մէկ նախադասութիւնէ բաղկացած աղօթքը ճշմարտութիւն է եթէ անկեղծ չէ, իսկ ամբողջ օրուան մը հաղորդակցութիւնը կարճ պիտի զայն եթէ թագաւորը կը տեսնեմ դէմ առ դէմ»:

Եւ ահա՛ եթէ մէկը այս իմաստով Աստուծոյ հետ կը խօսի ամբողջ օր, իրեն այդ հաղորդակցութիւնը և կամ աղօթքը կարճ իսկ է: Բայց երբոր աղօթքին բառերը արտասանուին միայն չըթուենքէն, ամենէն կարճ աղօթքը կրկին Աստուծոյ առջև շատխօսութիւն է, շաղկաբատութիւն մը: Պէտք է հեռու կենալ այդ տեսակ շաղկաբատութիւնէ և կեղծաւորութիւնէ ամէն գնով:

2. Եթէ ասոնք աղօթք չեն, ուրեմն ի՞նչ է աղօթքը:

Շատ մը քրիստոնեայ հեղինակներ աղօթքը սահմանած են այլևայլ տեսակէտներով, բայց Գր. Նարեկացիին տուած սահմանումը ամենէն լաւն է: Ըստ Նարեկացիի, աղօթքն է, «Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ»: Աւելի պարզ բառերով, աղօթքը Աստուծոյ հետ պարզ խօսակցութիւն է:

Երեք տեսակ խօսակցութիւն կայ սակայն, զիւանագիտական, ընկերական և բարեկամական:

Դիւանագիտական խօսակցութիւնը հիմնուած է շահու վրայ, նամանաւանդ քաղաքական ակնկալութիւններու և հեռաւոր նկատումներու վրայ: Ասիկա խօսակցութիւններու ամենէն պաշտօնականն է: Այս տեսակ խօսակցութիւնը կ'ունենայ նախապատրաստուած, չափուած ու կշռուած բառեր: Երկու զիւանագէտներ երբոր կը խօսին, ամէն մէկ բառը շատ զգուշութեամբ կ'արտասանեն, իրարու հետ վերապահութեամբ կը վարուին, և քիչ կը խօսին: Հետեալոր զիւանագիտական լեզուն ծածկամիտ է, կարճ ու զուսպ: Շատախօսութիւն, ազատ արտայայտութիւն, անվերապահ խօսքեր՝ զիւանագիտական յարաբերութեանց մէջ բոլորովին օտար բաներ են: Երբ Անգլիոյ գեսպանը Ռուսիոյ գեսպանին հետ տեսակցութիւն ունենայ խնդրոյ մը շուրջ, սրտէ սիրտ ու ազատ խօսքեր չեն փոխանակեր իրարու հետ, անվերապահ չեն

արտայայտուիր իրարու հանդէպ, այլ կ'արտասանեն միայն այն խօսքերը՝ որոնք իրենց պետութեան շահերուն համապատասխան են: Աղօթքը սակայն այս տեսակ խօսակցութիւն մը չէ, և չի կրնար ըլլալ:

Ընկերական խօսակցութիւնը զիւանագիտական խօսակցութիւնէ մի քիչ տարբեր է: Ընկերական խօսակցութեան մէջ երկու ընկերներ, և կամ ազգականներ երբոր իրարու հանդիպին, և կամ զիրար այցելեն, օրուան անցուդարձերու շուրջ, և կամ այլ խնդիրներու նկատմամբ գաղափարի փոխանակութիւններ կ'ունենան: Դիւանագիտական խօսակցութեան նման թէև բառերը նախապէս չափուած ու կշռուած չեն այս տեսակ խօսակցութեանց մէջ, բայց և այնպէս երկու կողմն ալ կրկին ջանք կը թափեն որ իրարու զգացումները վիրաւորող որեւէ արտայայտութիւն չընեն, իրարու տհաճութիւն պատճառող բառերու գործածութիւնը անանկ ձեռով մը կառավարեն որ անիկա ստեղծէ իրենց շուրջ ընկերական գեղեցիկ մթնոլորտ, և իրենց տայ միաժամանակ հաճելի ժամանց: Եթէ զիւանագիտական խօսակցութիւնը պաշտօնական նշկատեմք՝ ասիկա պէտք է համարենք կէս պաշտօնական խօսակցութիւն: Բայց և այնպէս աղօթքը այս տեսակ խօսակցութիւն ալ չէ:

Խօսակցութեան երրորդ ձեւը բարեկամական է: Բարեկամական խօսակցութիւնը զուտ մտերմական է և անվերապահ, պաշտօնական և կամ կէս պաշտօնական ձևերէ բոլորովին անկախ: Զոր օրինակ, երբոր երկու սրտակից բարեկամներ տեղ մը նշատին և իրարու հետ խօսին որեւէ ձևակերպութիւնները յարգելու չեն ստիպուիր, այլ կ'արտայայտուին իրարու հանդէպ սերտաբուխ ու անկաշկանդ: Որքան խօսին իրարու հետ, այնքան աւելի հաճոյք կը զգան իրարու ներկայութենէն, և ժամանակին անցնիլն իսկ չեն զգար: Որքան իրենց ցաւերն ու ուրախութիւնները իրարու պատմեն՝ այնքան մխիթարութիւն ու տեսակ մը անդորրութիւն կը զգան: Աղօթքը ահա՛ այս տեսակ մտերմիկ խօսակցութիւն մըն է Աստուծոյ և քրիստոնեայ հաւատացեալի միջև:

Սուրբն Գրիգոր Նարեկացիին երբոր նա-

բեկին մէջ իր աղօթքները կը սկսի «Ի խո-
rrog ursibg խօսիք բնի Աստուծոյ» ըսելով,
ճիշդ այս իրականութիւնն է որ կը մատ-
նանշէ: Աղօթքի մէջ ոչ միայն հաւատացե-
ալը Աստուծոյ կը խօսի, հապա միւս կող-
մէն Աստուծոյ ալ իրըն հայր հաւատացեա-
լին կը խօսի: Եւ այսպէս աղօթքի միջոցաւ
երկու հոգիներ կը շփուին իրարու հետ,
անվերապահօրէն և անկաշկանդ:

Մեր մէջ Գր. Նարեկացին, իբր տիպար
աղօթող, այս իմաստով կը խօսէր Աստու-
ծոյ հետ իր սրտի խորերէն, և կը ստանար
հոգեկան հպում անոր ներկայութենէն: Բրիտոնեայ
հաւատացեալի մը համար
ուստի ամենաերջանիկ պահերն են իր կեան-
քին մէջ այն վայրկեանները, ուր անիկա
այս ձևով կ'աղօթէ իր Աստուծոյն ինքնա-
բուխ ու անկաշկանդ, թափելով իր սրտի
բոլոր բաղձանքներն անոր առջև, և փո-
խադարձաբար կը ստանայ անկէ ներշնչում,
հոգեւոր ոյժ, սրտի գոհունակութիւն, և հո-
գեկան խորունկ յագեցում: Հոգեւոր վերա-
ցումի այս վայրկեանները իսկապէս ներ-
շնչումի պահեր են, և ամենաերջանիկ
վայրկեաններ՝ ջերմեռանդ ու ճշմարիտ ա-
ղօթողի մը համար:

Աղօթքը այս ըմբռնումով անտանելի
բեռ մը, և կամ ծանր պարտականութիւն
մը չէ հաւատացեալի մը համար, այլ պար-
տականութենէ աւելի բարձր բան մը, հա-
ճոյք մը՝ կամ առանձնաշնորհում մը: Բա-
րեկամ մը երբ իր սրտակից բարեկամի մը
հետ կը խօսի, ոչ թէ ձանձրոյթ, այլ հա-
ճոյք կը զգայ անոր ներկայութենէն: Հայր
մը իր զաւակին հետ, և կամ զաւակ մը իր
հօրը հետ որքան երկար խօսին ու յարա-
բերին՝ այնքան այդ վայրկեանները բերկ-
րանքի վայրկեաններ կը դառնան: Նարե-
կացիին համար աղօթքը Աստուծոյ հետ այս
իմաստով խօսակցութիւն ու մտերմիկ յա-
րաբերութիւն մըն էր պարզապէս:

Այն մարդիկ որոնք աղօթել չեն սիրեր,
և կամ աղօթքէն ձանձրոյթ կը զգան, ա-
նոնք Աստուծոյ հետ հաշտ չեն, և հետեա-
բար կը խուսափին անոր ներկայութենէն:
Ըստ ճան Պընեանի, «Աղօթքը մարդը կը
դադրեցնէ մեղք գործելէ, իսկ մեղքը կը դադ-
րեցնէ անհատը աղօթելէ»: Ուստի եթէ մէկը
աղօթելէ դադրած է, որոշ է թէ մեղք մը

մէջտեղ մտած ըլլալով յառաջ բերած է
այդ փոփոխութիւնը:

Աղօթել անբնական բան մը չէ մարդու
մը համար, այլ բնական, գործնական ու
բանաւոր վիճակ մը: Մէկը՝ որ կ'ուզէ
կեանքը բնականոն ապրիլ առանց մեղքի,
աղօթքը իրեն համար անհրաժեշտութիւն
մըն է: Աստուծոյ մեր արարիչն է, իսկ
մարդու հոգին ուրիշ բան չէ բայց եթէ
Աստուծոյ հոգիին մէկ կայծը: Աղօթել ան-
այս երկու հոգիներու իրարու հպումն է:
Ոչ Աստուծոյ մարդու, և ոչ ալ մարդ Աս-
տուծոյ օտար է: Այս երկու հոգիներ իրա-
րու ազգական են, մէկը արարիչ, միւսը
արարած: Հետեաբար աղօթքը ոչ միայն
բանաւոր է ու բնական, այլ նաեւ անհրա-
ժեշտ կարիք մը քրիստոնեայ հաւատաց-
եալի մը համար՝ որ կ'ուզէ հոգեւոր կեանքի
բարձր ոլորտները սաւառնիլ: Մարդու հո-
գիին խորերը պապակ մը կայ առ Աստուծոյ,
այս պապակը աղօթքի միջոցաւ է որ կը
զանէ իր լման գոհացումը:

Սաղմոսերգուն կ'ըսէ, «Ինչպէս եղջե-
րուն ջուրի վտակներուն կը փափաքի, այն-
պէս ալ իմ անձս քեզի կը փափաքի ո՛վ
Աստուծոյ»: Ասիկա մարդկային հոգիին հա-
ռաչն է, և կամ խորունկ իղձը առ Աս-
տուծոյ, և որը ցոյց կուտայ թէ մարդ չի
կրնար բնականոն ապրիլ առանց Աստուծոյ,
և առանց անոր հետ հաղորդակցելու:
Բնականոն կեանքի մը համար ուստի ան-
հրաժեշտութիւն մըն է Աստուծոյ հետ ապ-
րիլ, անոր հետ խօսիլ, և անով սնանիլ ու
անկէ առաջնորդուիլ:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԱՆ

Յրէզնո, Գալիֆորնիա

(Մնացեալը յաջորդիւ)

